

קהילת ראש הגבעה

בנשיאות מורינו הגאון הרב דניאל בלסקי שליט"א
ומוהר"ר אברהם משה רוט שליט"א

תוכן ענינים

- 2.....מעלת ארץ ישראל – "אשר עיני ה' אלקיך בה" מורנו הרב הצעיר אברהם משה רוט שליט"א
- 3.....ניהוג שמחה בימים שאחר תשעה באב. הרב משה יונה הרטמן שליט"א
- 4.....אחת שאלתי - דיו לעבד שיהא כרבו. הרב אלימלך קארפ שליט"א
- 5.....IN YOUR HANDS. RABBI YOEL KLEIN SHLIT" A
- 6.....דיני 'שינוי מקום' בברכות הנוגעים לימי בין הזמנים. הרב משה נאומבורג שליט"א
- 7.....SERVE HASHEM WITH JOY! RABBI YAAKOV KLEIN SHLIT" A
- 8.....PARSHAT EKEV.
- 8.....WHERE BUSINESS MEETS ECOLOGY. RABBI YOEL DOMB SHLIT" A
- 9.....עיקר קיום מצות תפילין כל היום. הרב מאיר שולביץ שליט"א
- 10.....מקומו של היחיד בתוך כלליות האומה. הרב נחום יוסף נחם שליט"א
- 12.....מדור אחודה חידה. KINDER TORAH.

זמנים שבת פרשת עקב תשע"ט

- 6:39..... הדלקות נרות
- 6:55..... מנחה
- 7:10..... קבלת שבת
- 9:25..... סוף זמן קריאת שמע
- 9:15..... שחרית
- 9:45..... ברכו
- ~ קידוש ~
- 2:30..... חברת תהילים
- 6:00..... אבות ובנים
- 7:00..... מנחה
- ~ שלוש סעודות ~
- 8:02..... מעריב
- 8:31..... מעריב ר"ת 72

A Message from the Rav

Rabbi Daniel Belsky shlit" a

forgetfulness. We are too busy. The Shofar has the ability to awaken us to remember. However we do not blow the Shofar every day. The month of Ellul is special. It is already time to return. What enables us to remember always? We are called upon to remember what Hashem did for us/and does – always; and what we did in return. We are called "mamrim" Very strong language. We have been ungrateful – and continue to be so. This is a problem. The need to be grateful is basic to all service. The Gemara (Baba Kama 16b) sees this as necessary for resurrection. One who does not bow when saying the bracha of "Modim" will not rise to techias hameisim (see Tosafos – ibid). We have just lived through Tisha B'av. We caused the breaking of the Luchos, the burning of the Torah, the destruction of two Batei Mikdash and the dispersion and suffering of generations of Jews. When

will this penetrate? The Haftorah has us claiming that Hashem has forgotten us – however it is not clear just who has forgotten whom. Rabbeinu Yona in his Sharei Teshiva (3-27) writes that remembering Hashem constantly brings the soul to every level of perfection every positive character trait. We are now involved in the weeks of consolation. This is a gift. We should be aroused to a closeness to Hashem – that is really the idea. Consolation comes from realizing the source of our suffering. It is only because we are so special and so close that we are held responsible for everything we do. We were taken out of Mitzrayim and brought to Eretz Yisroel. We were given every level of purity and sanctity and we were less than appreciative – and we sullied the land and ourselves. When will we hear that we need to return. The days of destruction – Tisha B'av – marks a new beginning. The Chasam Sofer sees the ninth of Av as the first day of a new month – Menachem (O.C. 551). We are in the second week of this new month. We call out that we have been forgotten. Perhaps it is time for us to remember who we are – and why we are here. May we merit – Amen... 🌻

מעלת ארץ ישראל - "אשר עיני ה' אלקיך בה"

מורנו הרב הצעיר אברהם משה רוט שליט"א

א. "...ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה..."

עיקר הציפייה להגאל ולשוב אל ארץ אבותינו, צריכה להיות לא רק בשביל התועלת הגשמית בהסרת הצרות ושעבוד גלויות, אלא בעיקר צריך לצפות לגאולה הרוחנית אשר ממילא מי שזוכה לה רואה רק טובה וחסד בכל אשר מתבונן.

בספר ויקהל משה מספר בשם זקני צפת על רבי ישראל משקלאוו שנסע מארץ ישראל אל הגולה כדי לבקש עזרה לטובת הישוב, ובהגיעו אל רבינו חיים מוולאז'ין (אשר היה מתומכיה הגדולים של עליית תלמידי הגר"א) שפך שיחו לפניו על כל התלאה אשר מצא בארץ ישראל ואת כל אשר נשא וסבל גם מצד ממשלת הארץ וגם מצד חוגים ידועים בתוך הישוב, וכו', ורבי חיים שלבו היה מלא אהבה ונגעגועים לארץ הקדש ענה ואמר לו כדברים האלה:

משה רבינו התחנן לפני ה' 'עברה נא ואראה את הארץ הטובה' למה הוסיף 'הטובה', כי רצה לומר בזה, שאילו יזכה לעבור את הירדן ולהיכנס לארץ היה רואה רק את הארץ הטובה, רק את דברים הטובים שבה, ומרוב אהבה לא היה מרגיש כלל אם יש לפעמים בתוכה גם צדדים לא טובים.

הוסיף רבי חיים ואמר: הנה עצת ראובן היתה להשליך את יוסף אל הבור מלא נחשים ועקרבים, ואילו עצת יהודה היתה למכור את יוסף לישמעאלים, בפשטות עצת ראובן היתה רעה יותר ליוסף, שכן בכך היה בצרה וצוקה גדולה, ואפילו הכי מצאנו שחז"ל משבחים את עצת ראובן ואילו על עצת יהודה אמרו 'כל המברך את יהודה - על מעשהו - אינו אלא מנאץ'.

אלא על כרחך לומר, שהרבה יותר טוב ובטוח לאדם להיות בתוך בור מלא עקרבים ונחשים בארץ ישראל מאשר לצאת בבטחה ובנחת לחוץ לארץ!

וזהו כמו שאמרנו שמעלת ארץ ישראל אינה דוקא בכך שהחיים נוחים בה בלא 'עקרבים ונחשים', אלא אף כאשר יש בה קשיים ויסורים, מכל מקום אין ערוך לנועם קדושתה ומתיקות אורה. כי אין עיקר מטרת ארץ ישראל לאכול מפריה אלא להתגורר בשער השמים טרקלינו של מלך.

כאשר עלה **זקני רבי אריה לוינ'צ'ל** בשנת תרס"ה לארץ ישראל, עלו עמו בספינה עוד ב' חברים, מבני הישיבה, אחד מהם הוא רבי חיים שלמה רוזנטל זצ"ל, לימים ספרא דדיינא דבית דינא רבא דירושלם. סיפר נכדו רב"ד ירושלם הגאון רבי חיים שלמה רוזנטל שליט"א, שבמהלך מסעו של רחש"ר לעבר הארץ הקדושה, הבריח את הגבולות ונתפס. במשפט שנערך לו בבית המשפט (הפולני?) ביקש רחש"ר את זכות התגובה, ונאם נאום חוצב להבות אש על זכותו ותשוקתו של כל יהודי להגיע לארץ ישראל. הנאום השאיר רושם רב על השופט, אשר שחררו להמשך דרכו. בעיתונות התקופה התפרסם סיפורו של רוזנטל 'הציני הנלהב', לפיכך כאשר התפרסם שרחש"ר עומד להגיע בספינה לארץ הקודש, יצאו חשובי הישוב החופשיים לקבל את פני 'החלוץ'... מה רבה היתה אכזבתם לראות שלושה בחורי ישיבה צנומים יורדים מן הספינה ונושקים לקרקעיתה של ארץ הקודש...

פעם אחת התאונן יהודי אמריקאי שעלה לארץ הקדש בפני **הראי"ה קוק זצ"ל** על שיש בארץ ישראל הרבה פושעים ורשעים, וכו', ועל כן בדעתו לשוב למקום מגוריו הקודם באמריקה.

שאל אותו הראי"ה, והיכן מתגורר מר, השיב לי 'בדנוור שבולורדו, עייר נופש מפורסמת'. ביקש ממנו הראי"ה לתאר לו את המקום, והלה בעינים נוצצות תיאר את יפיה ואוירה הצח ופסגות הריה.

שאל אותו הראי"ה - איך אתה משבח כל כך את העיירה הזו, הלא שמעתי שבעיר זו ישנם הרבה אנשים חולים מחלת השחפת ושאר מחלות מסוכנות, ואם אמת כדברך שאוירה של נדוור כל כך מבריא איך יתכן שכל כך הרבה מתושביה חולים מסוכנים?

השיב הלה: האם חושב כבוד הרב שחולים אלו הם ילידי המקום? אלו ילידי מקומות רחוקים שחלו שמה, ועל פי פקודת הרופאים הגיעו לנדוור על מנת להרפא באוירה הצח! אדרבה בגלל שאוירה מבריא נוהרים אליה כל החולים!

נענה הראי"ה ואמר: גם ארצנו הקדושה כך היא, אוירה מחכים ומבריא, חיי נשמות אויר ארצה' ואליה באו ובאים יהודים אומללים מכל ארצות הגולה, אשר האויר הטמא של הארצות הנכרות השפיע על רוחם ונפשם ועל כן הם נמשכים לאוירה הצח של ארצנו כדי לשאוף מעט רוחניות לחיות את נפשם.

ואם אתה רואה כל כך הרבה חולי רוח ונפש בארץ קדשנו, אין זה סימן על פחיתות הארץ, אלא אדרבה על מעלתה בהיותה מקום רפואת הנפש והרוח!

ב. בפרשת מסעי כתוב 'ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', ואלה מסעיהם למוצאיהם' וצריך להבין שינוי הלשון שבתחילה אמר 'מוצאיהם למסעיהם' ואח"כ 'מסעיהם למוצאיהם'.

המגיד מדובנא נשא על זה משלו לנער שגדל מילדותו אצל אמו החורגת שהיתה מצערת אותו, וכל ימי נעורו היה מצפה מתי ישא אשה ויצא מבית חורגתו. לימים נשא אביו להגל מסחרו לעיר רחוקה, וראה שם בת מצויינת ומיוחסת והשתדך עם אבי הנערה להשיאה לבנו.

מיהר האב לחזור לביתו, ולבשר לבנו את הבשורה הטובה, הבן שש ושמח שסוף סוף יצא מן הבית אשר היה צר לו בו.

ויהי היום המיועד, הזמין האב כרכרה שתסיעם למקום מושב הנערה בעיר הרחוקה, לשמחת הכלולות. בדרך שאל האב מדי פעם את העגלון 'עוד כמה כברת דרך נותרה לנו עד הגיענו למחוז חפצנו', ואילו הבן היה שואל את העגלון 'כמה מרחק כמה התרחקנו מעיר המוצא', כאשר תמה העגלון לשינוי נוסח השאלה, הסביר האב - הבן החתן הלא עדיין לא ראה את הכלה המצויינת ואת בית חותנו העשיר והנעים, עיקר שמחתו ביציאתו מבית אמו החורגת, על כן אין הוא מבקש לדעת אלא את המרחק ממנה, שזהו עיקר מגמתו. אבל אני, אביו, הלא ראיתי כבר את מעלת הכלה ומשפחתה, אני איני שמח רק על יציאתו מן הצער אלא גם ובעיקר על נישואיו עם נערה כלילת המעלות, על כן אני מבקש לדעת כמה אנו מתקרבים למחוז חפצנו שלזה עיקר מבטי ותקוותי.

כך בני ישראל בנוסעם במדבר, הלא עדיין לא טעמו את מעלת ארץ ישראל, ועיקר שמחתם היתה ביציאתם ובבריחתם ממצרים מקום שעבודם, על כן אצלם היו 'מסעיהם למוצאיהם' עיקר המסע נועד לצאת מהתחנה הקודמת ולהתרחק עוד ועוד ממצרים, אבל משה רבינו שהשיג וידע גודל שבחה של ארץ ישראל הרי הוא עיקר שמחתו ומטרתו להביא את בני ישראל לארץ הטובה, אשר עיני ה' אלקיך בה, על כן 'ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם' כי תכלית יציאתם מהחנייה הקודמת היתה בשביל לנסוע משם אל התחנה הבאה ולהתקרב עוד ועוד אל הארץ הטובה.

כך אנו בנוסענו מן הגלות אל הגאולה, אנו בעיקר שמחים על יציאתנו מבור השעבוד מארצות העמים, אבל באמת עיקר התכלית איננה להסיר היסורים גרידא כי אם להביא אותנו אל אושר אמיתי וטובה נצחית, אשר היא עיקר תכלית מסענו הארוך בשנות הגלות, 'מוצאיהם למסעיהם'.

בזה יש לבאר את הפסוקים בפרשתנו, בתוך תיאור שבחי הארץ הטובה אמר הכתוב: כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא אשר תזרע את זרעך... והארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעות למטר השמיים תשתה מים.. ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה' - כלומר ארץ מצרים תמיד תמלא משקה מנהר הנילוס ואילו ארץ ישראל צריכה לחסדי ה' שידרוש ה' ויוריד עליה מטר השמיים. ולכאורה אין זה שבח לארץ ישראל אלא חסרון?

אלא, כותב רבינו הראי"ה קוק זי"ע, הדביקות בה' היא התשוקה היותר טבעית לאדם, כשם שאנו מוכרחים לחיות, להיות ניזונים ומתגדלים, כך אנו מוכרחים להיות דבקים בה'.

הגשם מייחד את ארץ ישראל משום שהוא גורם לנו להתפלל, לבקש מהקב"ה, ובכך להיות דבוקים בו. ארץ ישראל מקשרת בין עם ישראל לקב"ה.

ג. ויש להוסיף את דברי האברבנאל על הפסוק 'ארץ טובה ורחבה ארץ נחלי מים וגו' אשר חיטה ושעורה.. ארץ אשר לא במסכות תאכל בה לחם, לא תחסר כל בה', ומבאר האברבנאל שהתורה לא פירטה בשבחי א"י רק את הדברים ההכרחיים והחיוניים ביותר 'אשר לא במסכות תאכל בה לחם', וכן הפירות הטבעיים והמשובחים והמועילים למזון האדם - רק אבות המזון נמנו בפסוק זה.

אכן ישנה תוספת אחת 'לא תחסר כל בה', בארץ ישראל תשרור שביעות רצון. גם אם נקלע למחסור, למצוקה, לחוסר מסויים, נרגיש את טוב ארץ ישראל, ונהיה מלאי סיפוק ממה שיש. וממילא: "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך".

זקני רבי אריה לוינ'צ'ל היה רגיל לומר מי שיש לו דירת חדר אחד (כמו שהיה לו ז"ל) מרגיש בה רווח ומקום אף בשביל להכניס אורחים וזנזקים... אך מי שיש לו שני חדרים הוא כבר מרגיש דחוק להכניס אורחים - שכן חדר אחד מיועד להורים וחדר שני הוא חדר הילדים והיכן יכנסו האורחים?!... מי שיש לו שלושה חדרים הוא מרגיש צפיקות גם בשביל ילדיו, שכן חדר אחד מיועד להורים, חדר שני הוא חדר הבנים, חדר השלישי חדר הבנות, והיכן יכניסו את התינוק החדש?... ומי שיש לו ארבעה חדרים הוא כבר ממש עני ואביון וזקוק לתוספת חדרים כדי לחיות ברווח ובנחת.....

ניהוג שמחה בימים שאחר תשעה באב

הרב משה יונה הרטמן שליט"א

משום שהימים שלאחר הפורים הם בין פורים ופסח, משו"ה ראוי לנהוג בהם שמחה, ולכן הוצרך רש"י לכתוב דהשמחה היא משום פורים ומשום פסח.

א. ובביאור דברי המגן אברהם נראה, דהרי אמרו בגמ' שם (כ"ט רע"ב) אמר רב פפא הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לשתמט מיניה באב דריע מזליה ולמצי נפשיה באדר דברי מזליה. הרי דאמרו יחוד של שמחה לימי אדר דיקא, ולא להימים שעד הפסח.

ובאמת שזו הערה על פירוש רש"י שם, דכיון דהשמחה הוא משום ימי הניסים של פורים וגם של פסח, א"כ למה אמר רב פפא דלמצי איניש נפשיה באדר, ולא גם בניסן. וצ"ע.

ב. ויש לישב לפי מה שכתבו התוס' שם (ע"ב) דמה שאמר רב פפא 'לפיכך', נראה דקאי אלעיל מיניה בסמוך, משנכנס אב ממעטין בשמחה. אמנם התוס' כתבו פירוש משום דאמר לעיל מגלגלין חובה ליום חייב. ע"כ. הרי לפי תוס' אין הטעם של קביעות זמן הדין עם העכו"ם משום שמחה, אלא משום יום חייב ויום זכאי.

(ובשיטת הטור ושו"ע יש לעיין, דמחד גיסא, מהא דהסמיכו להלכה של מיעוט בשמחה, משמע דהוא שייך למיעוט שמחה. אמנם מאידך, מהא דהשמיטו תיבת 'הלכך' משמע דלמדו כתוס'. ועי')

והנה, לעיל על דברי הגמרא מגלגלין חובה ליום חייב כתב רש"י היינו תשעה באב דרגילין להיות בו צרות. וא"כ מה שאמרו מגלגלין זכות ליום זכאי גם צריך להיות משום שיש בו רגילות מסוים של טובה.

ג. ולפי"ז יש לישב מה שאמרו בחדש אדר דיקא, ולא בחדש ניסן. כיון דמגלגלין זכות וחובה, מבואר בדברי רש"י דזה נאמר רק בימים שהוכפלו בו החובה או הזכות.

ולפי דברי המגן אברהם, ימי הפורים הם טעם לזכות לכל ימי אדר. ובזה יש לומר, דכיון דבימי אדר יש גם ימים שהם בין אדר וניסן, חשיב הך חדש דישי בו תרתי לטיבותא, פורים ופסח. אבל כל זה הוא טעם לימי אדר בלבד, משא"כ ימי ניסן דלא נעשה בהם אלא הטובה של פסח, לא חשיב 'ימי זכאי'. ולכן לא אמרו למצי נפשיה אלא בחדש אדר בלבד.

[ואגב, יבואר בזה מש"כ רש"י ימי ניסים פורים ופסח, כיון דבעי' להך 'מגלגלין ליום זכאי' שיהא זה יום שיש בו רגילות מסוים, ולא סגי משום טעם אחד לחוד]....

ד. על דברי המחבר (ברישי סימן תקנ"א) משנכנס אב ממעטין בשמחה ובר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמט מיניה דריע מזליה. כתב המגן אברהם (סעיף קטן ב') עד ראש חדש אלול. ומקורו כתב שהוא ממהרי"ו ושכך משמע בגמרא.

ובהגות החתם סופר שם ביאר מה שכתב המגן אברהם דכך משמע בגמרא, מפני שאמרו דומיא דאדר. כלומר, דביאור דברי המג"א דמשמעות הגמרא הוא עד ר"ח אלול, כמו אדר, שהרי הגמרא אמרה כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, ושם הרי הוא כל החדש כולו. ואם כן הוא הדין לחדש אב, דהדין מיעוט שמחה שייך לכל החדש.

ה. אמנם החתם סופר עצמו פליג על דברי המגן אברהם וכתב וזה לשונו: ולא נראה דאין ראייה דהתם הימים שבין פורים לפסח מוטלים בין ב' יו"ט, עיין סברא זו במס' תענית דף י"ח ע"א וחגיגה דף י"ח ע"א, אבל הכא כיון שעברו ימי צער עברו.

והיינו דהא דמשנכנס אדר מרבין בשמחה, הוא באמת עד פורים. אלא שמאחר הפורים ועד הפסח, כיון שהם ימים המוטלים בין שני ימים טובים, גם ימים אלו שביניהם, מחויבים בשמחה.

ו. ולפי דברי החת"ס נמצא פירוש חדש בדברי רש"י בתענית דף כ"ט סוע"א על מה שאמרו שם 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', וכתב רש"י: ימי ניסים נעשו להם פורים ופסח. ובפשטות ההבנה ברש"י דמתחילת אדר מרבין בשמחה, ונמשך לימי אדר וניסן, כיון שהם ימי ניסים.

אבל לפי החת"ס מתפרשים דברי רש"י, דמשנכנס אדר, הוא זמן שמחה משום שחלים בו ימי הפורים. ושמחה זו אינה אלא עד פורים. וכיון שהימים שלאחר הפורים הם בין פורים ובין היו"ט של פסח, לכן הימים שבין פורים לפסח גם הם דינם לנהוג בהם שמחה. ולכן כל חדש אדר ראוי לנהוג בו שמחה, אבל לא משום הפורים לחודיהו, אלא משום פורים ופסח.

ז. ולכן אין לדמות את 'משנכנס אב' ל'משנכנס אדר', דהטעם של שמחה כל ימי אדר, אינו משום הפורים, דמשום לתא דפורים לא היו ימי שמחה אלא עד הפורים, אלא הטעם להרבות בשמחה כל ימי האדר, הוא משום שהימים שאחר פורים הם בין פורים ופסח.

ח. ועוד מתבאר לפי דברי החת"ס, דלכא"ו צ"ב מנא ליה לרש"י דהימים הם ימי שמחה משום פורים ופסח, ולא משום שבו בחודש חלים ימי הפורים.

ולפי דברי החת"ס מתבארים דברי רש"י שפיר, כיון דמשום שמחת פורים לא היה ראוי לשמוח אלא עד ימי הפורים, ורק

אחת שאלתי - דיו לעבד שיהא כרבו

הרב אלימלך קארפ שליט"א

בפרשתנו (ויב) כתוב "ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך". במדרש שוחר טוב (כז,ה) תני דבר אחר, אחת שאלתי. אמר לו הקב"ה בתחלה אתה אומר אחת שאלתי שבתי בבית ה', וחזרת ואמרת לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. אמר לפניו [ובילקוט שמעוני הוסיף "ממך למדת] רבש"ע לא יהיה העבד שוה לרבו? בתחלה לא באת עלי באחת שנאמר: ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי ליראה את ה' אלוקיך ואח"כ פתחת עלינו במצוות הרבה שנאמר ללכת בכל דרכיו, הוי דיו לעבד שיהא כרבו". ראיתי בפירוש **יבקש רצון** על המדרש הנ"ל שבמבאר שדוד המלך ע"ה טען כמו שהקב"ה ביקש מתחילה רק יראה, ואחרי שקבלנו עלינו יראה פתח בעוד מצוות ואנו עושים אותם והולכים בדרכיו, לפי שכבר הורגלנו לירא מפניו, לכך אנו מקיימים את כל מצוותיו. ובאותה מדה דוד המלך מבקש דבר אחד, וכשמקבל אותו דבר רואה שיהא עתה רצון מבקש עוד דבר. ואבינו של הנ"ל הגר"מ **הורוביץ זצ"ל** ביאר רצון הפסוק באותו פרק "לך אמר לבי בקשו פני" שדוד המלך מתנצל שהציג בקשה "אחת" ולבסוף ביקש יותר, לכן אומר כמו שאתה הקב"ה אמרת "בקשו פני" בדבר אחד והיינו ביראה ולבסוף ביקשת הרבה, כמו"כ "את פניך ה' אבקש" וכשאני ביראה שזה עת רצון אבקש גם יותר. אך בפ' **הגהות ר' מרדכי גימפל זצ"ל** מבאר דכוננת דה"ה היא דכמו שהקב"ה ביקש רק ליראה, אלא שהבטיחנו שהיראה הוא הכלי אשר על ידו יבואו מעצמן לדרגות של "ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו" בנקל. כמו"כ בקש דוד המלך ע"ה אך ורק "שבתי בבית ה' בלבד, וממילא יובטח לחזות בנועם ה', שהרי כל העוסק בתורה זוכה לדברים הרבה. וכעין פירוש הזה ראיתי למו"ר הגר"מ **ברוך דב פורבסקי שליט"א** בספרו עה"ת.

יש כאן ארבע נקודות למחשבה בדברי המדרש. האחד, מדוע תבע ממנו הקב"ה רק על "לחזות בנועם ה'" ולא על "כי יצפני בסוכה ביום רעה יסתיירי בסתר אהלה בצור ירוממני", והרי אדרבה בקשה של "לחזות בנועם ה'" היא מעין בקשה ראשונה, דהיינו בקשה רוחנית, לעומת הקרא שהבאנו שהיא הגנה מהאויבים שאינה בקשה רוחנית על פניו. עוד **צ"ב**, מדוע הוצרך דוד המלך לבקש רק אחת, ולאחר מכן לבקש יותר דברים ולומר ממך למדת, והרי היה יכול מתחילה לומר שמבקש הרבה דברים. ובאמת גם אצל הקב"ה אנו רוצים ללמוד על כוונת בקשתו בהתחלה של דבר אחד ולאחר מכן עוד דברים, ולא ביקש מיד באותו סדר את כל המעלות. ועוד **צ"ב**, דעד כמה שיש תביעה מהקב"ה על דוד המלך שכביכול לא היה צריך לומר "אחת" שאלתי, האין שייך תשובה "דיו לעבד שיהא כרבו" הרי לא כל מה שהקב"ה עושה ילמד ממנו העבד לעשות. עוד **צ"ב** לשון "דיו" שהרי לשון זה מורה שהיה שייך יותר חידוש ו"דיו" שיהא כרבו, והרי אדרבה לומר "אחת" שאלתי ולבקש כמה בקשות יותר מחודש מאשר אילו דוד לא היה מזכיר "אחת", והאין אומר **דיו** לעבד שיהא כרבו".

ראשית, נראה שהמדרש הבין שהקב"ה מעולם לא תבע מה שהוסיף "כי יצפני בסוכה ביום רעה" כי זה היה פשוט שדוד המלך ביקש שיוכל לשבת בבית ה' באופן שהוא שמור ומוגן ע"י הקב"ה משונאיו. באופן דפשוט דכל עצמו של בקשה זו היא שהקב"ה יתן לו הגנה כדי שיוכל דוד המלך לישב בבית ה'. ומצאתי כן **במלבי"ם** תהילים (שם) שמבאר "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש", שהכוונה היא שאותה שאלה שהיתה לי בעבר והיא אחת לשבת בבית ה', אותה אבקש גם בעתיד ולא יתחלפו הבקשות. ומוסיף **המלבי"ם** וז"ל ואין בלבי כוונה אחרת, כי מה שימצא ע"י זה גם יתר הצרכים, הם ג"כ ישיבו אמצעים אל התכלית הזה, רוצה לומר שמה שע"י שישב בבית ה' יוצא מאויבים ומתיקנים וימצא כל צרכיו, ע"י כך יהא לבו פנוי לישב בבית ה' תמיד שהוא התכלית העיקרי אצלו. **והמלבי"ם** לומד שדוד המלך מדגיש זאת בפסוקים הבאים, "שמע ה' קולי אקרא חנני וענני" ומבאר וז"ל "אחר ההקדמה הזאת מתחיל להתפלל שישיר ה' מעליו את המונעים והמטרדיים אותו בעבודת ה', ובאר כי בקשתו זאת אינה שבביל צרכיו רק כדי שיע"י ישיג התכלית העיקרי שיוכל לעבוד את ה', וכל בקשתו היא רק על השגת התכלית הזה" וכך מבאר **המלבי"ם** גם את פסוק הבא "לך אמר לבי בקשו פני את פניך ה' אבקש" והיינו שאפי' שבפיו נראה שמבקש עוד בקשות אבל אתה הקב"ה יודע שיעקר בקשת לבי היא להשיג דביקות בה' זכינו בזה לבאר מדוע הקב"ה לא תבע אותו על בקשת "כי יצפני בסוכה וכו'" כי לפי האמור זה חיזוק לבקשה של שבתי בבית ה' ואינה בקשה אחרת. אך תובע הקב"ה שמצד אחד אומר דוד המלך "אחת" שאלתי ומוסיף בקשה של לחזות בנועם ה'.

וכלפי תמיהה השניה שעמדנו מדוע לא שאל דוד המלך בקשות בלי לנקוב במספר "אחת" שהיה עדיף כן. נראה, דכאן טמון יסוד גדול, וכגירסת **הילקוט שמעוני** "ממך למדתי", אין אמירה זו בתור

התנצלות והצדקה על אמירת "אחת", אלא דוד ראה בפרשתינו לימוד לכל הסגנון ומהות בקשתו, ונבאר. בכדי להבין מדוע הקב"ה לא מנה ברשימה אחת יראה עם כל המעלות, אלא אדרבה נקט לשון המורה שיראה היא הבקשה היחידה ואח"כ מונה עוד כמה מדריגות בעבודת ה' אחרי בקשת "מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה", יש קודם להבין מהות בקשה זו. בשבת (דף לא:): אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנא' ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' וכתב באיוב (כח,כח) ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו' שכן בלשון יוני קורין לאחת הן. ובברכות (דף לג:): אמר ר' חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנא' ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה, ומקשה הגמ' אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא וכו'. **וברש"י** (שם ד"ה הכל) וז"ל אבל צדיק ורשע אינו בא ע"י שמים אתו זו מסר בידו של אדם, ונתן לפניו שני דרכים והוא יבחר לו יראת שמים". מבואר ברש"י שכל בחירת האדם, וזאת אומרת כל תפקידו ועבודתו עלי אדמות היא אחת לבחור ביראת שמים. ונשאלת השאלה, הרי יש תרי"ג מצוות לקיים ולבחור והאין אמר ר' חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, הרי יש כל התרי"ג מצוות. עוד יש להעיר על ר' חנינא שהרי מאותו פסוק שלמד ממנו שרק יראת שמים בידי אדם, מבואר בהמשך הפסוק שהקב"ה שואל מהאדם עוד כמה מדריגות בעבודת ה'.

שאלות אלו יש בהן כדי להכריח שבאמת הבחירה היא במישור ובנקודה אחת בלבד, האם להיות ירא שמים או לא, וכמובן באותו מישור יש דרגות בבחירה כמה להיות ירא שמים. לו אדם בוחר להיות ירא שמים בדרגות הכי גבוהות, אז זה כבר לא בתחום בחירתו לבחור האם להיות דבק בהקב"ה או לא, או לאהוב הקב"ה או לא, או ללכת בכל דרכיו או לא. כי עומק בחירת היראה היא, שמי שבחר ביראה הוא בחר שלא יחא לו שוב בחירה בעבודת ה' בין אם זה ע"י לדבוק בו או ללכת בכל דרכיו או לאהבה וממילא יב לקיים כל אלו, כי כל תחום בחירתו מצטמצם ביראת שמים בלבד. דבר זה למד ר' חנינא משאלת הקב"ה המיוחדת ביראה "כי אם ליראה" אשר מכריח ששאר הדרגות ישיגו ממילא אם ימלאו את שאלת הקב"ה לבחור ביראה בדרגא הכי גבוהה, כי אין בחירה חוץ מיראה כמו שנתבאר. לאור זה מתבאר דברי המדרש גם בדרך זה, "בתחלה לא באת עלי באחת שנא' ואתה ישראל וכו' כי אם ליראה וכו' ואח"כ פתחת עלינו במצוות הרבה וכו' "הכוונה דבאופן שהכל תלוי בבחירת היראה בדקדוק נאמרה בקשת יראה שהיא אחת, כי בקשת הבחירה היא רק ביראה ושאר המצוות שפתח הקב"ה אח"כ, בזה כבר אין בחירה לא לקיים אחרי שכבר בחר ביראה אלא יתקיימו ממילא. בא דוד ואומר ממך למדתי, והיינו דשאלתי ובקשתי היא אחת לשבת בבית ה' ללא מפריעים וכפי שהבאנו **מהמלבי"ם**, דבקשת יצפני בסוכה וכו' אינה בקשה נוספת בפני עצמה אלא להסיר ממנו המטרדיים בעבודת ה'. מו"ר **הגר"ח קרייזוויטער זצ"ל** גאב"ד אנטווערפן ה' רגיל לענות כשבקש ממנו ברכה לתורה, שאין מועיל ברכה לתורה שיהא ת"ח כשהאדם בעצמו צריך להשקיע, ואפשר רק לברכו שיהא לו טעם ועריבות ומתיקות בלימוד. ובאמת שגם בקשתינו מהקב"ה היא "והערב נא" שיהא לנו מתיקות בלימוד התורה, אבל אין ברכת קסם להיות ת"ח בלי ללמוד, "תנו רבנן" קודם תנו אח"כ נקראו רבנן. ובזה ביאר כוונת האמוראי כשנפרדו בתענית (דף ו.ו) אף אתה במה אברכך אם בתורה הרי תורה. **וצ"ב** דהרי "ארוכה מארץ מדה" היא התורה והאין שייך לומר "הרי תורה" אלא הכוונה כנ"ל שלא שייך ברכה על תורה אלא לענין מתיקות התורה, ולענין זה אמר שכבר זכה לזה "הרי תורה".

אדם יכול לבקש מהקב"ה לאחר שהחליט והסכים בלבו להתמסר ללימוד התורה שיזכה לשבתי בבית ה' בלי מפריעים, הבקשה הבאה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו הם כבר ממילא לאחר שזכה לשבת בבית ה'. לא שייך לבקשה לחזות בנועם ה' לעצמו, אדם יכול לבקש רק במה שנוגע לעבודתו והיא "שבתי בבית ה'" ואז יזכה לחזות בנועם ה'. וכפי שיעור מלוי בקשתו של דרגא עילאה ב"שבתי בבית ה'" יזכה באותה מדה "לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו". בזה מצאנו ישוב למה שאלנו בשני' מדוע הקב"ה דוד לא מנו ביחד את כל המדריגות, ולפי הנ"ל מאירים הדברים כי לא שייך למנות כן הואיל ושאר הדרגות תלויין בבקשת הקב"ה ביראת שמים, ובבקשת דוד המלך ב"שבתי בבית ה' ". ובזה מיושב גם שתי הערות האחרונות, דבאופן זה מוכרח ה' דוד ללמוד מהקב"ה ולא לבקש באופן אחר, ודיו לעבד שיהא כרבו, כי שפיר שייך כאן לשון "דיו" הואיל דוד המלך לא בא להתנצל או להצדיק מה שאמרו, אלא שבא להכריח שאי אפשר לבקש אלא באופן זה, לכן שפיר קאמר "דיו" לעבד שיהא כרבו, כי "דיו" היינו שדוד מוגבל להיות כהקב"ה, ודו"ק...

IN YOUR HANDS

Rabbi Yoel Klein

It's a classic parent-child exchange. "What's for supper?" your kid asks. "Well mommy made rice and chicken, but we have deli in the fridge and frozen hot dogs in the freezer. We also have butter, cheese or even chummus that you can put onto fresh bread. We basically have almost anything you want." "I want falafel!" "That's about the only thing we don't have and were not about to get!"

According to simple logic this scenario should never have taken place in the desert. Every morning you opened the door of your tent, collected some manna, came home and ate it. What did it taste like? We are taught that it tasted like anything you wanted. Merely thinking of the food produced a culinary experience of that desire. So your complaining kids had absolutely no claim to being deprived of the foods that suited their particular palates.

Despite all this there were complaints. Such bitter complaints that this magical manna was actually labeled as *lechem haklokel*, In addition to many explanations that are offered, one sheds light onto this topic in a way that illuminates this historical miracle of thousands of years ago, to being a guiding light into our lives today.

Imagine sitting down to your fresh manna after a long day of learning and meditating on the amazing new Torah commandments you hear from the elders. You say the blessing on manna, (whatever *bracha* that might be), imagine a sizzling medium rare sirloin steak, and bite. That first taste is bliss. The second and third bites don't let you down, but then as your about to take the fourth bite you remember that *techina* on the kitchen counter. Suddenly that delicious manna tastes like *techina*. Catching yourself you regain focus on the steak, yet within two minutes your mind drifts to the not so pleasant taste of rubber. For this reason it's very possible that retaining such concentration caused quite a bit of distress amongst the common folk.

Reflecting this with a question in *pirkei avos* we can see how this applies to our lives. The Mishna (4-1) famously asks "who is a rich man? One who is happy with his lot." Not as famous is the proof text brought right after. "As it says, *yige'a kapecha ki sochal*, when you eat the labor of your hands, you are praiseworthy and it is well with you." The question raised is that the *passuk* doesn't seem to prove much about being happy with what you have?

The name of this week's parsha, *Eikev*, shares its root with our forefather Yaakov, both having a connotation of the heel. Rashi tells us that although the simple meaning of "*v'haya eikev tishmiun*" is "when you will listen", *chazal* tell us that it is also hinting to things that are tread upon by the heel. These are the *mitzvos* that might seem trivial to our dimmed eyes, or that we do by rote with no passion or excitement whatsoever. The Torah is telling us to be conscious of these "small" matters being that they are actually powerful connectors to the divine.

Yaakov was named after the event with the heel of his wicked brother Eisav. As twins they were already warring for the sides of holiness and emptiness in the womb. The firstborn Eisav came out with Yaakov grabbing onto his heel in an attempt to attain the *bechora*. The Torah states "and thereafter he was called Yaakov," after holding the heel of Eisav. This seems puzzling.

Looking deeper we can see that Yaakov has one extra letter, a *yud*, in his name. This *yud* at the onset of his name changes the entire equation. Explaining the first words of the *shiras hayam*, Rashi tells us that the *yud* of *az yashir* means that it rose in the mind of *klal yisroel* that they would sing. *Yud al shem machshava*, prefacing a word with a *yud* indicates that something is being thought about.

As numb to certain Jewish rituals that we might feel, with a little *yud*, a little thought, all of that can change. *Kapecha* literally means your palms, or that which you are already holding in your hands. The *passuk* in *tehillim* is telling us that we already hold the keys to happiness in our hands. All that's needed to unlock its joy is a little effort, a little *yegia*.

Imagine sitting down to supper tonight with the consciousness of those eating the manna. Two minutes later with an enduring focus on the fact that I really want this, you'll remain with incredible pleasure from what you're doing. Working to infuse the abundance we already have in our hands with some active thoughts, brings us endless wealth.

Such a continual consciousness is the *yegia*, the toil, of that which is already in our *kaf*, our hand. It's the *yud* that lifts up the lowest parts of Eisav to the heights of Yaakov. The continuation of the *passuk* says *ki sochel*. The word *ki* has four meanings, one of which is only. Thus the *passuk* can read that the only real time we are considered to be eating is when we have this continual focus. Other than that we are just going through the motions of consumption without any real enjoyment from the actual experience.

Every moment that we inject mindfulness into a deadened activity, whether in eating or in doing a habitual *mitzvah* such as *benching*, we literally infuse our lives with an appreciation that raises an emotional response of being genuinely wealthy. We release feelings of such jubilant contentment that it makes an unconscious billionaire look like a saddened pauper in comparison.

In attempting to implement this into our daily routine let us remember that there are no failures when we are putting all our efforts into growing. May Hashem bless us all to work on finding and enjoying the riches we already have everywhere in our lives.

Have an amazing Shabbos! ... 🌻

דיני 'שינוי מקום' בברכות הנוגעים לימי בין הזמנים

הרב משה נאומבורג שליט"א

הגדרת עניין שינוי מקום

המשנה את מקומו בעת אכילתו פעמים שאם רוצה להמשיך לאכול עליו לחזור ולברך, לפי שבכך שעקר ממקומו נחשב כהפסקת הסעודה כדין המסיח דעתו מאכילתו, ולכן בשו"ב לאכול חוזר ומברך. דין זה הוא בין כשעקר למקום אחר והמשיך לאכול שם, ובין כשלאחר שעקר חזר למקומו הראשון שאכל, שמשעה שעקר ממקומו הפסיק סעודתו, ולכן כשחוזר חוזר ומברך.

לפי שדין זה עניינו מחמת הפסקת הסעודה, מבוואר בגמרא שכל עוד שהוא שייך עדיין למקום סעודתו הן מחמת שחייב לברך במקום אכילתו ברכה אחרונה והן מחמת שהניח במקום מקצת חברים ודעתו לשוב אליהם, אין שינוי המקום נחשב הפסקת הסעודה ואינו חוזר ומברך, וכדלהלן.

הערה: אף באותם אופנים שיובאו בסמוך שאין צריך לחזור ולברך מחמת שינוי מקום, לכתחילה אין לאדם לשנות את מקומו בתוך הסעודה אף כשעתידי לחזור למקומו, שמא ישכח מלברך, אלא אם כן דעתו לחזור לאלתר.

[אמנם ראה בסמוך שבסעודת פת רשאי לכתחילה להתחיל במקום אחד ולסיים במקום אחר אם היתה דעתו מתחילה לכך].

שינוי מקום כשהאוכל בידו או בפיו

דין שינוי מקום הוא אף באופן שבעת שינוי המקום נטל את האוכל בידו והמשיך לאכול, לפי שכל פעם שמכניס את המאכל לפיו נחשב הדבר כאכילה חדשה. אולם אם האוכל נמצא בתוך פיו ומשנה את מקומו, לדעת רבים מהפוסקים כל עוד שלא הוציא את האוכל מפיו אינו חוזר ומברך.

מאכלים שאין בהם משום שינוי מקום

האוכל דברים המחייבים אותו לברך ברכה אחרונה במקום אכילתו [ופרטיהם יבוארו בסמוך], ושינה את מקומו ועקר לאכול במקום אחר אינו חוזר ומברך. והטעם: שכיון שחייב לברך במקום האכילה, נמצא שבשעת עקירתו מהבית עדיין שייך למקומו ואין העקירה הפסק.

דברים הטעונים ברכה אחרונה במקום האכילה

פת שברכתה ברכת המזון טעונה ברכה במקום האכילה. ולדעת רוב הראשונים אף דברים שברכתם 'על המחיה' טעונים ברכה במקום האכילה. ויש שהוסיפו, שאף יין ופירות משבעת המינים שברכתם 'על הגפן' ועל הפירות טעונים ברכה במקומם.

לפיכך האוכל כזית פת או דבר שברכתו מזונות [פרט לאורז], ושינה את מקומו, אינו חוזר ומברך. ולדעת יש אומרים, הוא הדין באוכל פירות משבעת המינים וכן השותה יין. אך אם אכל פחות מכזית, יש בה דיני שינוי מקום.

בדברים הטעונים ברכה במקומו רשאי אף לכתחילה לשנות את מקומו ולהמשיך את אכילתו במקום אחר, אם משעת הברכה היתה דעתו לכך.

נשאר אנשים בסעודה

אף דברים שאינם טעונים ברכה במקומו כגון בשר ודגים שברכתן 'בורא נפשות', שיש בהם משום שינוי מקום, אם כשעקר נשאר במקומו אנשים שאכל בחברתם, אינו חוזר ומברך, לפי שעדיין סעודתו נמשכת ושייך למקום הסעודה.

מקומות הנחשבים 'שינוי מקום'

מצינו ג' דרגות בפוסקים בשינוי מקום, א, מעבר מפינה לפינה בחדר אחד. ב, מחדר לחדר באותו בית. ג, מבית לבית.

בחדר אחד

האוכל בחדר ומשנה את מקומו לפינה אחרת באותו חדר אין זה בכלל שינוי מקום, אף אם אינו רואה את מקומו הראשון ולא היתה דעתו בשעת הברכה לשנות את מקומו, דין זה נאמר גם בחדר גדול מאד והמקום שאליו הולך רחוק מהמקום בו אכל קודם, לפי שכל החדר נחשב מקום אכילה אחד.

מחדר לחדר

המשנה את מקומו לחדר אחר באותו בית נחלקו הפוסקים אם נחשב

הדבר לשינוי מקום, או שמא כל הבית דינו כמקום אחד. לכן אם בתוך אכילתו יצא לחדר אחר מספק לא יחזור ויברך, אך לכתחילה יזהר שלא יצא מהחדר בתוך אכילתו.

אולם 'ראייה' או 'דעת' מועילים לענין יציאה מחדר לחדר, והיינו שאם משעה שיוצא מהחדר יכול לראות את מקומו הראשון, או אם בשעת הברכה היתה דעתו לשנות את מקומו לחדר אחר יכול אף לכתחילה לעבור לחדר אחר.

כמו כן אם דרכו ללכת לחדר אחר בזמן אכילתו, נחשב כאילו היתה מחשבתו בשעת הברכה לכך, ואין זה שינוי מקום.

מבית לבית

היוצא מביתו לבית אחר בשעת האכילה הרי זה שינוי מקום אף אם היתה דעתו לכך בשעת הברכה, וצריך לחזור ולברך, בין כשהמשיך לאכול חוץ לבית, ובין שחזר לאכול במקום אכילתו.

לדעת הרבה פוסקים אף אם רואה את מקומו הראשון לאחר שיצא מביתו, נחשבת היציאה לשינוי מקום, ולכן יש להיזהר מאוד שלא לצאת מביתו כלל, ובדיעבד אם יצא ורואה את מקומו לא יחזור ויברך.

גדרי 'מחדר לחדר' ו'מבית לבית'

'מחדר לחדר', עניינו, כל שהוא תחת קורת גג אחת, ואפי' דירה בת כמה קומות השייכת לאדם אחד דינה כ'מחדר לחדר' אך יציאה מדירתו לדירת חבירו אף ששתיהן תחת קורת גג אחת, לדעת רוב הפוסקים דינה כיציאה מבית לבית.

מבית למרפסת או חצר

יציאה למרפסת שאינה מקורה או לחצר פרטית וכן להיפך, אף שאינן תחת קורת גג אחד, יש שדנו אותה כיציאה מחדר לחדר, לפי שפעמים דרכן של בני אדם לצאת לשם באמצע אכילתו, ולכן אם עקר לשם לא יחזור ויברך.

מתחם נופש

יש שהורו, שבני משפחה, ישיבה, או קבוצת חברים ששכרו יחדיו מתחם המוקף מחיצות ובו כמה דירות, היוצא מדירה לדירה או לתחת כיפת השמים בתוך המתחם אינו כדין היוצא מבית לבית, ואינו חוזר ומברך, אלא שלכתחילה צריך שתהיה דעתו לכך, כדין יציאה מחדר לחדר.

אולם אם מתחם זה נשכר על ידי כמה קבוצות נפרדות, יציאה לתחת כיפת השמים נחשבת כיציאה מבית לבית וחוזר ומברך.

בית מלון

השוכר חדר בבית מלון, ויוצא מחדרו לחדר האוכל או ללובי אינו חוזר ומברך, ולכתחילה צריך שיהיה דעתו לכך. ואם יוצא מחדרו לחדר של אדם אחר, חוזר ומברך. אולם אם קבוצת אנשים שכרה יחדיו מספר חדרים, היוצא מחדר לחדר אינו חוזר ומברך כדין מתחם נופש.

שינוי מקום במקום פתוח

דנו הפוסקים באופן שאוכל במקום פתוח ועובר ממקום למקום, האם נחשב הדבר כיציאה ממקומו שיחזור ויברך, ומבוואר בפוסקים שיש להבחין בדין זה בין מקום מוקף מחיצות, לבין מקום שאינו מוקף.

כל הנידון לחזור ולברך הוא רק במאכלים שברכתן 'נפשות', וכן אם לא הניח מקצת חברים במקומו הראשון, אך במאכלים הטעונים ברכת המזון ו'מעין שלוש', או שהניח מקצת חברים אינו חוזר ומברך.

מקום המוקף מחיצות

האוכל בגינה או חורשה המוקפות מחיצות רשאי לשנות את מקומו ולאכול בכל הגינה אף שלא היתה דעתו לכך בשעת הברכה, ואף אם אינו רואה את מקומו. ויש שכתבו שלכתחילה לא ישנה את מקומו בתוך הגן אם אינו רואה את מקומו הראשון ולא היתה דעתו לכך בשעת הברכה.

(המשך בעמוד 7...)

מקום שאינו מוקף מחיצות

מקום שאינו מוקף מחיצות אי אפשר להגדירו כחדר אחד, ולכן נאמרו חילוקי דינים בענין וכדלהלן.

אינו רואה את מקומו ואין דעתו

המשנה את מקומו במקום שאינו מוקף מחיצות, אם אינו רואה את מקומו הראשון כגון שעומדים שם אילנות וכיוצ"ב המסתירים את מקומו, ולא היתה דעתו בשעת הברכה לכך, חייב לחזור ולברך.

דעתו לכך ואינו רואה

אם אינו רואה את מקומו אך בשעת הברכה היתה דעתו לכך, נחלקו הפוסקים אם יברך כששינה את מקומו, וספק ברכות להקל.

מצוי בהרבה בני אדם המטיילים בגן או חורשה ואוכלים שם, שדרכם להסתובב במקום תוך כדי אכילתם, ובאופן זה אף שלא היתה דעתו מפורש על כך בשעת הברכה לא יברך.

רואה את מקומו ואין דעתו

אם רואה את מקומו הראשון, הסכמת הרבה פוסקים שלא יחזור ויברך אף שלא היתה דעתו לכך.

אמנם, דבר זה טעון שימת לב רבה, שלפעמים בעת שינוי המקום עובר רגע אחד דרך מקום כלשהו שהפסיק את ראייתו, וברגע זה נשתנה מקומו, ושוב חייב לחזור ולברך, גם אם מיד חוזר לראות את מקומו הראשון.

הליכה מגינה לגינה

העובר מגינה לגינה נחשב הדבר כיציאה מבית לבית, דין זה הוא אף אם כל גן אינו מוקף מחיצות בפני עצמו, כיון שכל אחד יש לו שם נפרד.

הולכי דרכים

דין הולכי דרכים

עיקר עניינו של שינוי מקום הוא משום ששינוי מקום אכילתו הרי

זה כהפסקת האכילה. ומטעם זה כתבו הפוסקים, שהולכי דרכים שאינם קובעים את מקומם במקום אחד, אין לאכילתם 'מקום', ולכן אין בהם משום שינוי מקום, ואינם טעונים ברכה אף כשהלכו למקום אחר ואינם רואים את מקומם.

דין זה אמור אף אם תוך כדי אכילתם נכנסו לבית וסיימו שם את אכילתם, או שנכנסו לבית ויצאו להמשיך לדרכם שאינם חוזרים ומברכים.

מנוחה באמצע הדרך

דין 'הולכי דרכים' הוא לא רק בשעה שמהלכים בדרכם, אלא גם אם נעצרים לרגע לאכול או לשתות נחשבים כהולכי דרכים, לפי שעסוקים בהליכתם.

אולם אם באמצע הליכתם עצרו לקבוע מקום לאכילה, נחשב הדבר שזה מקומם, ושוב אם נמלכו וממשיכים לדרכם נחשב הדבר לשינוי מקום, שאם אינם רואים את מקומם הראשון צריכים לחזור ולברך.

אם כבר משעת הברכה חשבו להתחיל לאכול במקומם ולהמשיך את אכילתם בדרך, אין צריכים לחזור ולברך

העומד לצאת לדרך ומתחיל לאכול בביתו

היוצא לדרך, ואוכל בביתו מעט בשעה שמכין עצמו לצאת, כתבו כמה אחרונים שישביתו בביתו אינה נחשבת לקביעות כלל, ולכן אין יציאתו נחשבת לעקירה ממקומו, ודינו כהולכי דרכים ואין מברך ביציאתו מביתו.

נסיעה במכונית ממקום למקום

האוכל בתוך מכונית אף שבנסיעתה עובר ממקום למקום אין בזה משום שינוי מקום כלל, לפי שהרכב עצמו בעת הנסיעה זהו מקומו.

יציאה ממכונית לרחוב ולהיפך

הנכנס באמצע אכילתו מהרחוב למכונית או לאוטובוס, או יוצא מהם לרחוב, יש אומרים שאין הדבר נחשב כשינוי מבית לבית, לפי שהמכונית היא כחלק מהרחוב, ולשיטתם אם רואה את מקומו הראשון או שהיתה דעתו לכך אינו חוזר ומברך, כדין משנה את מקומו במקום שאינו מוקף מחיצות, אולם יש שדנו מכונית כבית סגור, והנכנס מביתו למכונית צריך לחזור ולברך...

SERVE HASHEM WITH JOY!

Rabbi Yaakov Klein

In this week's parsha, Moshe tells the b'nei Yisrael, "And it will be, if you forget the Lord your God Hashem and follow other gods, and worship them, and prostrate yourself before them, I bear witness against you this day that you will surely perish." In lashon hakodesh, this pasuk begins with the words "V'hayaimshacho'achtishkachesHashemElokecha." The holy Rizhiner asks two questions regarding the wording of this verse. First, couldn't the Torah simply have written "V'haya im tishkach"? Why the seeming redundancy of "shacho'ach tishkach"? Second, Chazal teach that the word "V'haya" always hints to the introduction of a joyous episode. It seems quite inappropriate for a word which connotes joy to be used in the context of our forgetting Hashem and serving idols! What place does joy have in this somber verse? The tzaddik answers with an amazing thought.

One of the mighty pillars of avodas Hashem is simcha, joy, as David HaMelech sang, "Ivdu es Hashem b'simcha". Chazal teach that the Shechinah only rests on a person who is in a state of simchah shel mitzvah, the joy experienced by engaging with the Master of the world by way of His commandments. Indeed, joy is so fundamental to Yiddishkeit that, based on the verse "Pikudei Hashem yesharim, m'samchei leiv", "The ways of Hashem are straight, they gladden the heart, Rebbe

Nachman of Breslov teaches that when a person performs the mitzvos with joy, he can experience the reward in the mitzvah itself!

Because joy is such an important element of serving Hashem, the Rizhiner teaches that when one's avodas Hashem becomes devoid of simcha, it is easy for him to grow detached from his holy thoughts, words, and actions. Instead of performing the mitzvos with passion and excitement, he begins to go through the motions by rote, without paying heed to the significance of his deeds. With time, his mitzvos become devoid of spirituality to the point that he performs them solely for his own honor and to preserve his social standing in the community. This kind of avodah is an aspect of avodah zara; instead of serving Hashem, he is serving his own interests.

With this, the Rizhiner explains our verse in an incredible manner. "**V'haya im shacho'ach**" – When a Jew forgets "v'haya", the joy his mitzvos are supposed to embody, "**tishkach es Hashem Elokecha**" - he will end up forgetting Hashem entirely, "**V'halachta acharei Elohim acheirim**" – eventually coming to perform the mitzvos for his own motives, a form of avodah zara. May Hashem help us serve Him with passion, joy, and an expanded consciousness!...

WHERE BUSINESS MEETS ECOLOGY

Rabbi Yoel Domb

“**F**or Hashem ,your G-d is bringing you to a good Land: a land of flowing waterways” (Devarim 8:7)

In the past Israel’s waterways were distinguished as the sites of famous historical events, but today many of them are unfortunately recognized as ecological disaster areas. The embarrassing collapse of a bridge at the opening of the 15th Maccabiah Games several years ago exposed the hazardous and lethal state of the Yarkon River. When the bridge collapsed, four athletes fell into the river and died from its pollutants and another athlete suffered severe and debilitating injuries. In the past the media has drawn attention to another environmental catastrophe caused by effluents flowing untreated into the Kishon River from nearby factories.

This venerable waterway, which was eulogized by Devorah for its role in sweeping away Sisera’s chariots in the book of Shoftim (Judges), is now so heavily polluted that it endangers all living organisms in its vicinity. In an unprecedented move, the Israeli army stopped using the river for training exercises when it became clear that the Kishon has caused a high incidence of cancer among divers and many divers have filed lawsuits over the matter.

What is the attitude of the Torah towards these environmental issues? Does the Torah condone the pollution of the environment when it serves to advance the interest of society or the economy? For example, the Haifa chemical companies and oil refineries have claimed that there is no economically viable way to dispose of their effluents, and this legitimates dumping them in the river. In many modern day situations, business interests tend to override environmental concerns, as can be seen in the ongoing debate over the Kyoto agreement which limits fuel emissions. Would the Torah view this in a negative light?

I would like to approach this topic from another verse in our Parsha. The Talmud (Chulin 84b), quoting Rabbi Yochanan, says that whoever wishes to be wealthy should run a sheep farm. This is adduced from the verse (7:13) “And He will love you and bless... the fruit of your flocks”. The word for fruit, “Ashtarot”, has a connotation of wealth (Ashirut) in Hebrew. Tosphot (ibid) points out the discrepancy between this source and another in Pesachim which says that one who raises small livestock will not see any success in his work. Tosphot concludes that one should situate his sheep farm in outlying areas away from the cities, since there is no evil eye in such places which can stunt the farm’s successful growth. Amazingly, Tosphot makes no mention of another Talmudic statement (Bava Kama 79b) which explicitly forbids raising small livestock in Israel. How then can Rabbi Yochanan, who lived in the land of Israel, praise a forbidden activity such as raising small livestock?

Possibly Rabbi Yochanan wants to draw attention to the abovementioned dilemma regarding business and ecology. When the Rabbis proscribed raising livestock, they were well aware of the serious economic damage which could ensue from their

enactment. This is borne out in the same Talmudic source which permits raising large livestock since they are needed for plowing and transporting, and most people could not manage without them. Yet despite this the rabbis forbade raising small livestock except in the deserts of Israel and outside the country. The reason for this restriction was that animals might graze in other people’s fields and thus their owners would be guilty of theft. In that case the restriction should apply equally both in and outside of Israel. Rashi therefore explains that the Rabbis wanted to sustain the development of the land of Israel, and small livestock tend to destroy the local vegetation. They were not concerned with ecological considerations outside Israel since most of that area belongs to gentiles, and for this reason they permitted the growth of livestock in the Diaspora.

We can see here that when the Rabbis had to weigh economic and environmental considerations they were not afraid to decide in favor of preserving the environment even when lucrative professions had to be disqualified.

However there is a problem with this thesis, since the Talmud goes on to quote a number of stories implying that the main issue here is damage to other people’s property. Moreover Rav, the great Babylonian Rabbi said that “we are now like the land of Israel for small livestock”, seemingly because the bulk of the Jews then lived in Babylon and the prohibition was based on the potential damage to Jewish property and not on environmental propriety. In this vein the great codifiers of Jewish law, the Tur and Shulchan Aruch (Choshen Mishpat 409) write that in their time when the Jews did not own much of Israel it is permitted to grow small livestock. Does this mean that there is no need to preserve the natural environment if no damage will be caused to Jewish property?

Rabbi Eshtori Haparchi, a 13th century rabbi and geographer, argues that this is a mistaken approach. He maintains that the original reason for the enactment was the need to sustain the environment, and only later on the prohibition was extended due to the widespread damage to property caused by small livestock. Yet this extension does not negate the original reason for the prohibition, “That in the land of Israel this is inherently forbidden, since we are warned not to damage it and are commanded to protect it at all times, even when it is not in our hands”. (Caphtor Vaferach Ch. 10)

Based on Rav Eshtori’s interpretation we can now combine the two reasons for the enactment. The original enactment served to preserve the national heritage of the Land of Israel from economic predators, since it is the property of the entire Jewish nation. Rav simply said that this principle applies also to individual Jewish property, which could be severely affected by uncontrollable small livestock. Thus the obligation to preserve the land remains the basis of the enactment, and it applies even more now that we are back in Israel and can protect the land. We see that already two millennia ago the Rabbis dealt with this issue and decided in favor of protecting the land, and it behooves us to emulate them and clean up our beautiful waterways... 🌻

עיקר קיום מצות תפילין כל היום

הרב מאיר שולביץ שליט"א

יורא ואדרבה נכון לפרסם, וכו' עיי"ש בדבריו.

וצ"ע א"כ על מה שמכר רוב הלומדים שעוסקים כל היום בתורה ויש להם גוף נקי ואין מסיחין דעת מהלימוד לפטור עצמם ממצוה דאורייתא כל רגע, שיש צד גדול שאף חיובה ועיקר קיומה הוא כל היום.

ויש ליישב מנהג הלומדים היום בכמה אופנים דחוקים:

א י"ל משום דחוששים שמתוך שישקעו בתלמודם, יגיעו להיסח הדעת, וייכשלו. וכתב בשו"ת הרדב"ז (חלק ד' סי' פ') דאע"ג דמעיקר הדין יש להניח תפילין כל היום. "אבל כיון שהן צריכים גוף נקי. לסיבה קלה אנו חולצין ובלא סיבה נמי אחר רביע שעה צריך לחלוץ" וכו', ע"כ.

ב עוד י"ל עפ"י מש"כ בספר מאורות ברכות (י"ד ע"ב) שמביא מרבנותינו שבירושלמי שם (ה"ב) שהיה בהם שלא הניחו תפילין כל יום אלא לימים ידועים בשנה מרוב השמירה והזהירות שצריך בהם, ומה שפירשו בגמ' שלא יפיח בהן, רבותא קאמר דאפילו מדברים שהן טבע העולם וצרכי האדם יזהר בהן, כש"כ שלא יהיו עבירות בידו והרהורי עבירה ואיסור, והפרישה והנקיות מהם הוא הנקיות הגדול והעיקרי, ויעוי"ש מה שהאריך בזה.

ג יעויין בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' יח) שנשאל בזה. וכתב שם "והעידו ראשנים כי כבר מימי חז"ל נהגו שלא להניחם כל היום כמש"כ בטור סי' ל"ז ובשו"ע שם סעי' ב' איבעית אימא משום חשש הפחה, איבעית אימא משום היסח הדעת, לא מבעיא היסח הדעת כפשוטו שאין יכולים לעמוד בה אלא גם היסח הדעת דקלות ראש והרהורי עבירה, ודברים בטלים מי יאמר זכיתי לבי, ועיין בתשובת משכנות יעקב או"ח סי' מ"ט אף דמצדד טובא לעורר ת"ח דתורתן אומנתן להחזיק בזה להניח תפילין כל היום מכל מקום מסיים: רק שיזהרו מאד לעמוד ביראת ה' ובכבוד ראש, ויזהרו מאד ממחשבת תאוה והרהור שזה נקרא קלות ראש, דודאי אסור בתפילין, ונקרא קלות ראש לכו"ע, וע"ע שם מנועם לשון רבינו הרמב"ם בזה.

והנה הגאון הזה רוב ראיותיו מחז"ל מתנאים ואמוראים אבל פשיטא דאין לדמות סתם ת"ח בזה"ל לזמנא, וקשה לקבוע גם לת"ח שתורתו אומנתו ע"י ירידת הזמן שלא יבא לידי הרהור, או דברים בטלים, ומכ"ש היסח הדעת, ורבינו הלבוש אעפ"י שהציע לפני זה דהמצוה מה"ת כל היום, מכל מקום כתב אח"כ: אבל מפני שצריכים גוף נקי וכו' ע"כ נהגו שלא להניחם כלל כל היום, הוסיף לשון 'כלל' לחזק השב ואל תעשה בזה, ובודאי היו בכל דור יחידים קדושים וטהורים שידעו בנפשם שראויים לקדושת תפילין כל היום ועשו כן כידוע, אבל להורות כן כאשר הציע מעלת כבודו אין בננו, וחזינהו לרבנותינו גאונים וצדיקים שלא לבשו תפילין כל היום, אבל נהגו לשבת בתפילין אחרי התפלה זמן מה, ויש נהגו כן שעות, ויש שנהגו לחזור וללבשם בשעת מנחה, ועיין בברכי יוסף סי' ל"ז, **ואם מי שהוא מרגיש בנפשו שישי יום נקי מכל חשש הפחה, גופו נקי, ונפשו מוטהרת, והפריש עצמו בו דפרק מהבלי עוה"ז הרגילים בזמנינו ולובש תפילין בחדרו בישובו על התורה ועבודה תמה, קדוש נקרא ותבא עליו ברכה, והכל לשם שמים לא להורות לרבים דברים תמוהים, הארכת קצת וכו', עכ"ל, יעוי"ש.**

עכ"פ העולה מכאן מי שלומד בביתו או במקום צנוע, או לומד בבית הכנסת לאחר התפילה ובודאי אין בו קלות ראש או חשש הפחה לכאורה ובודאי ראוי שלא יבטל עיקר המצוה (כלשונו של הגר"א) ולא יסיר התפילין מראשו ואף ילבשם במיוחד לצורך קיום מצוה קדושה זו. ...

בפרשתנו (יא, יח) ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם. הנה כתב **ביאור הלכה** (סימן לז סעיף ב) על מה שכתב בשו"ע שם, "מצותן להיותם עליו כל היום, אבל מפני שצריכים גוף נקי שלא יפיח בהם ושלא יסיח דעתו מהם, ואין כל אדם יכול לזהר בהם, נהגו שלא להניחם כל היום". וז"ל: עיין בפמ"ג שמתפק אם מן התורה חייב כל היום או מן התורה די ברגע אחד שמניח ומדברנן כל היום ובטלוה עכשיו שאין לנו גוף נקי, ומסיק דעיקרן של דברים דאם לא הניח יום א' כלל לתפילין ביטל מ"ע ובהניח רגע עליו קיים המצוה **אבל מצוה מן המובחר מן התורה להיותן עליו כל היום** וכו' עיין שם. ובספר ישועות יעקב פסק דמן התורה מצותן כל היום עיין שם. ועיין בספר אליה רבה שמוכח מדבריו דמי שזיודע שיש לו גוף נקי אין לו לפטור את עצמו ממצות תפילין כל היום. ופשוט דכונתו אם יודע שיזכר לזהר את עצמו ג"כ מהיסח הדעת דהיינו עכ"פ משחוק וקלות ראש כמו שכתבנו לעיל בכלל כ"ח ע"ש. ועיין בספר מעשה רב שכתב דאם חושש ליוהרא בפני הבריות מותר בשל יד לבד. ומ"מ טוב לעשות של ראש קטן והרצועות יהיה ג"כ מכוסות מלילך בשל יד לבד עכ"ד, ואשרי המקיים כדינו כמשאחז"ל במגילה כ"ח שאלו תלמידיו את ר"ז במה הארכת ימים א"ל וכו' ולא הלכתי ד"א בלא תורה ובלא תפילין עכ"ל:

מדברי הביאור הלכה נראה שאשרי מי שמקיים המצוה כדינה ללכת תפילין בכל היום, ואף יזכה מחמת כן לאריכות ימים וכמו שהביא מהגמ'. **וברמב"ם הלכות תפילין** (פרק ד הלכה כה) כתב קדושת תפילין קדושתן גדולה היא שכל זמן שהתפילין בראשו של אדם ועל זרועו הוא עניו וירא שמים ואינו נמשך בשחוק ובשיחה בטילה ואינו מהרהר מחשבות רעות אלא מפנה לבו בדברי האמת והצדק, **לפיכך צריך אדם להשתדל להיותן עליו כל היום שמצותן כך היא**, אמרו עליו על רב תלמידו של רבינו הקדוש שכל ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמות בלא תורה או בלא ציצית או בלא תפילין.

וכן כתב **בספר חרדים** (מצוות עשה פרק ה, טו) בזה הלשון: לקשור תפילין של ראש שנאמר והיו לטוטפות בין עיניך **ומצותן כל היום** וכן היה המנהג בזמן התנאים והאמוראים והמפרשים **וגם היום נוהגין כן קצת אנשי מעשה**. עכ"פ חזינן שעיקר המצוה וכן היה המנהג הרבה שנים ללכת תפילין כל היום.

ובספר **כתר ראש** מתלמיד הגר"ח מואלזין (הנהגות רבו והנהגת הגר"א, **בהלכות תפילין אות ט"ו**) כתב: לילך תפילין כל היום ומותר אף במשא ומתן ואכילת עראי ג"כ מותר [כדמצינו בחז"ל דהוי מנחי תנאי ואמוראי תפילין כד אזלי לבית הכסא והוי מנחי בסמוך, וכן בירושלמי פ"ב דברכות (ה"ג) ר' יוחנן בן זכאי לא הוי תפילין זיין מיניה לא בקייטא ולא בסיתוא, ור' יוחנן כד הוה אזיל לבית המרחץ היה לובשם עד בית הסמוך למרחץ, ובצאתו חזר ולבשם ואף בשעה שעוסק בתורה חייב להפסיק וללובשן. ולא נקרא היסח הדעת כי אם שחוק וקלות ראש אך אסור לדבר בהם דברים בטלים ח"ו שענשם כפול.

עוד אמר בשם רבו הגר"א ז"ל שהצטער הרבה על הדור הזה שמבטלין עיקר המצוה דתפילין שמצוה כל היום, כידוע שבעל הסמ"ג היה מסבב העולם להזהיר לכל ישראל שילבשו בגד בת ד' כנפות עם ציצית, כך אילו היה בכוחותיו היה סובב את העולם להחזיר עטרה ליושנה שיניחו ישראל תפילין כל היום, והעיקר להיזהר שלא לישן בהם, ושלא להפיח ח"ו, ובנקל יכול לזהר ולקיים המצוה. ובכל שעה מקיים הלובשם שמונה מצוות כדאמרו חז"ל (מנחות מד ע"א) אמר רב ששת כל שאינו מניח תפילין עובר בשמונה עשין. וליוהרא לא חיישינן, והלוואי שגם הרואים יעשו כן, ואמר בשם רבו הגר"א ז"ל דבזמן הזה אינו שייך

מקומו של היחיד בתוך כלליות האומה

הרב נחום יוסף נחם שליט"א

א. "ותאמר ציון: עזבני ה', וה' שכחני!" במילים אלו מתאר ישעיהו הנביא את תחושתה של ירושלים החריבה, הגלמודה והשוממה. ואכן, דברי הנחמה אינם מאחרים לבוא: "התשכח אשה עולה?! מרחם בן בטנה?! גם אלה תשכחנה, ואנוכי – לא אשכחך!" הנחמה אינה מופנית לאיש כזה או אחר, כי אם לציון, שהיא זו המייצגת את הבנים שגלו מעל שולחן אביהם.

אנו חווים לעיתים, קשיים פרטיים, יומיומיים. והנה, אחר שהתחלנו להבין - בתקופת הפנמה זו של ימי בין המצרים - שאין המדובר בקושי פרטי-אישי, אלא, בדבר שהוא חלק מהריחוק הגדול שאנו עוברים יחדיו, כתבנית של עם! כעם, אשר אף כעת, דברי הנחמה אינם 'סגולה וישועה' - בפרנסה ובזיווג הגון - לפלונית או לאלמוני, אלא לעם - כעם, וכל יחיד, בעל אוזן רגישה, החפץ לשמוע את קולם הענוג, הברור והעז של דברי נחמות הנביאים, הנקראים ונזכרים בימים אלה, ע"י כנסת ישראל, לתפוצותיה ובפזרותיה, עליו א"כ לראות את עצמו כחלק מאותו עם, בשר מבשרה של ציון הנאנחה, אשר כל כולה כוספת לחזרתם של בני שוממותה, ולשובם של בנים - אשר טיפחה וריבתה - לגבולם.

אף אחר ימי בין המצרים, אפשר להמשיך ולהטות אוזן לאשר מתרחש מול עינינו, אף בהווה הרגילה והאפורית. דיון על מציאת פתרונות דיור לאוכלוסיה מסוימת (של זוגות צעירים, למשל), יכול - מפרספקטיבה אחרת - להתפרש כנדבך נוסף בהצבת גבולה של אלמנה ("הרואה בתי ישראל ביישובן מברך ברוך מציב גבול אלמנה", וכהבנת הב"י, סי' רכ"ד, עפ"ד רש"י, שזהו דין בא"י דווקא), עדי יתראה בחוש כי רבים בני שוממה מבני בעולה, כדברי הנביא. 'קפיצה חטופה' לחתונה 'לומר מזל טוב' לחתן פלוני או כלה אלמונית, דבר שנתפס כאירוע פרטי לגמרי (ולעיתים - אף כמטרד) יכול להוות - ממבט יותר רחב, יותר אמיתי - כחלק מבנינה של כנסת ישראל, ע"י הבניה שנעשתה כעת (כן, כעת!), באותה חורבה אחת, מחורבות ירושלים, ונמצא שאנו חוזים בזה במעמד שהינו בעצם חוליה מחוליות הזהב בשלשלת גאולתו של העם כולו.

(ככלל, אפשר לראות את דברי נחמת הנביא 'רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' "ע"פ דברי המדרש, שיר השירים רבה "רבים בני שוממה מבני בעולה, היו צדיקים העמידה לי בחורבנה יותר מצדיקים שהעמידה לי בבנינה", ויש לבאר דברי המדרש לאורו של ר' צדוק הכהן ב"פרי צדיק" וז"ל: אך נראה על פי דאיתא בכתבי האר"י ז"ל שאמר לתלמידו ה"ר חיים ויטאל שבדור היתום הזה אף דבר קטן שישאל עושה בכוונה לשם שמים חשוב אצל ה' יתברך הרבה יותר ממה שהיו עושים גדולות בדורות הראשונים. וזה הפירוש רני עקרה אף שנראה שהוא כעקרה שהדור הלך וחסור, מכל מקום רבים בני שוממה אף שהם באמת דלים במעלתם אבל הם חשובים אצל ה' יתברך כרבים וגדולים, מפני שהם 'בני שוממה' שהם בדור הזה דור יתום, ודבר קטן חשוב אצל ה' יתברך יותר מ'בני בעולה', ממה שהיה חשוב אצל ה' יתברך בדורות הראשונים הגדולים". הרי שאף במבט ביקורתי על דורנו, אפשר למצוא את הנחמה, על אף מצבו הירוד - ביחס לדורות העבר).

ב. בפרשת השבוע אנו לומדים את דברי הפסוק: "ועתה ישראל, מה ה' אלוך שואל מעימך, כי אם ליראה את ה' אלוך, ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אותו, ולעבוד את ה' אלוך בכל לבבך ובכל נפשך. לשמור את מצוות ה' ואת חוקותיו, אשר אנוכי מצוך היום, לטוב לך".

הרמח"ל רואה בזה את הכלל הכולל לחובת האדם בעולמו, ומציב מצוות אלו כבסיס לסולמו של ר' פנחס בן יאיר, שניסח את הדברים בצורה של זהירות, זריזות וכו', וזה לשונו: "הוא מה שמשא רבנו, עליו השלום, מלמדנו באמרו (דברים י יב): ועתה ישראל מה ה' אלוך שואל מעמך, כי אם ליראה את ה' אלוך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלוך בכל לבבך ובכל נפשך, לשמור את מצות ה' ואת חקותיו. כאן כלל כל חלקי שלמות העבודה הנרצית לשמו יתברך, והם: היראה, ההליכה בדרכיו, האהבה, שלמות הלב, ושמירת כל המצוות. עכ"ל, עיי"ש שהאריך לפרט ולבאר כל אחד מחלקי העבודה הללו. הרי שס"ל לרמח"ל שבפסוק זה נכללו 'עקרונות היסוד' של כל יחיד ויחיד, בבואו לידע החובה אשר מוטלת עליו בעבודתו הפרטית לפני השי"ת.

מאידך, הנצי"ב בפירושו 'העמק דבר', מקדים ותמה על התביעה שמובעת בפסוק ושואל: "יש להבין, למי נאמרה פרשה זו? אם לכל ישראל בשווה, היאך אפשר שתהיה דרגה זו - יראה ואהבה - בפחות שב ישראל שאינו משיג אותם כלל? והרי אהבה אינה נמצאת אלא באמצעות תורה... וכמו שכתב בספרי "וכי היאך אדם אוהב לקב"ה? אלא 'והיו הדברים האלה...' שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם!" (וממילא-) וכי היאך יבוא הקב"ה בטרונא מבריותיו לשאול מהם מה שאי אפשר בדרך הטבע? ואם נאמר, שלא דיבר כאן אלא עם מי שראוי לכך, הלא - לא נתפרש עם מי הוא מדבר? ולכן, מסיק הנצי"ב שהמקרא פונה ל"ארבע המדרגות שבישראל": מנהיגים, תלמידי חכמים, בעה"ב העוסקים בפרנסתם, נשים וקטנים. 'ומה ששואל הקב"ה מזה (מאנשי קבוצה זו) אינו שואל (מבקש) מזה, וכמעט שאסור לכת השני (-לאנשי הקבוצה השניה)".

והנה, הפסוק מורה איפוא ארבע הוראות הפונות לארבעה קהלים (שונים: 1) יראת ה' (2) ההליכה בדרכיו, אהבת ה' ולעבוד את ה' בכל לב ובכל נפש (3) לשמור את מצוות ה' ואת חוקותיו (4) 'לטוב לך'!

מנהיגי העם, הם אלו המחויבים ביותר ליראת שמיים עצומה ותמידית, באשר עסקיהם תמיד עם הציבור לבוא לדרישת טובתם האישית, התפתות לדברי חנופה וכו'. תלמידי החכמים, מאידך, נתבעים ביותר לאהבת ה' ו'דביקות הרעיון בו', ללכת בכל דרכיו והיינו הנהגתו המיוחדת של ת"ח באורחות חייו ובהתנהגותו המיוחדת עם הבריות, כדברי הרמב"ם (הל' דיעות) שת"ח משונה בדרכיו מיתר האנשים, וכן עליו לעבוד את ה' בדקדוקים מיוחדים התואמים את דרגתו. על שאר בית ישראל מוטל לשמור את המצוות, ולהיזהר, שעסקיהם לא יבטלו את קיום המצוות בזמן. על הנשים מוטל 'לטוב לך', לעזור ל"טוב היישוב והליכות העולם של האנשים", וכדמצינו "איזוהי אשה כשירה - העושה רצון בעלה", "נשים במאי זכיון? באתנויי גברי לבי כנישתא..." (והקטנים? עליהם לציית לאביהם!).

ג. הרי אם כן מקרא מלא המציין את חובתיו של עם ישראל כולו, אשר יחדיו נקשרים זה בזה ועולים למעלה לריח ניחוח, מאת עם ה', מ"ראשיכם שבטיכם" ומ"טפיכם ונשיכם" כאחד!

מסתבר, שבכדי להכיר בעצמינו ולהפנים את הווייתנו כעם אחד, הפועל במשולב כגוף אחד, עלינו להרגיש מאוחדים ומיוחדים עם שכנינו, בני קהילתינו, משם בוא תבוא בעז"ה התפיסה האחדותית לגבי זהותינו כאיבר מבשרו של אותו עם לבדד וגוי אחד...

שאל את הרב

“לשמוע אל הרינה” (ב)

בענייני מנהגי השירה והזמרה בקהילתנו

נערך ע"י הרב אברהם משה רוט שליט"א

המנהג הקדמון לקבל את השבת בכלי שיר קודם כניסתה

שאלה:

מנהג קהילתנו לקבל השבת ברוב שירה וזמרה, ומפעם לפעם בעת התעוררות השמחה בלבבות, אוחזים החברים זה בידו של זה ופוצחים בריקוד לכבוד השבת. גם מפעם לפעם מתוך ההתרגשות הגואה מוחים כמה מהחברים כפיהם בשמחה ובהתלהבות. כאשר שאלתי את החברים היאך מותר לעשות כן, הרי אין מטפחין ואין מרקדין בשבת משום זירת כלי שיר, השיבו לי שסומכים בזה על דעת הפוסקים שבמקום מצוה מותר לטפח ולרקד בשבת, כגון בשמחת חתן וכלה.

ושאלתי בפי, האם נחשב הדבר 'כמקום מצוה' – וכי יש מצוה לקבל השבת במחיאות כפים וריקודים, וכי יש ריעותא באמירת מזמורי קבלת שבת בנעימה וחדווה כמו בכל בתי הכנסיות בעולם – בלי להוסיף ריקודים ומחיאות כף? אתמהה.

תשובה:

א. בפעמים הבאות בל"נ נעסוק בשיטות השונות בדיון ריקוד ומחיאות כף לצורך מצוה. אך בתשובה זו נעסוק בעצם השאלה האם אכן יש כאן צורך מצוה לריקוד ולמחות כף בקבלת השבת.

הריקוד בקבלת השבת מתבאר כבר בגמרא בבבא קמא דף ל"ב לפי גירסת רבינו חננאל: "רבי חנינא הוה **מרקד ואזיל**, אמר בואו ונצא לקראת כלה וכו'. ובדקדוקי סופרים שם מובאת גירסא: רבי ינאי **מרקיד ואזיל מרקיד ואתי**. וכתב רבי יוסף קאפח שמכאן מקור למנהג העתיק בתימן לרקד בעת אמירת 'בואי כלה' ע"י הגבית העקב.

ב. אמנם עד שהשואל הדיק מבקש לברר אם הריקוד ומחיאות כף צורך מצוה לקבלת שבת, כדאי לדעת שהמנהג הקדמון בכמה מקהילות אשכנז, ובראשם קהילת פראג, היה לקבל השבת – קודם כניסתה – **בכלי שיר ממש!** אמנם כמוכח שעשו זאת קודם שקיבלו על עצמם תוספת שבת, בעוד היום גדול, אך **עכ"פ רואים אנו שזהו צורך מצוה של כבוד השבת לקדם אותה בכלי שיר**, וכלשון הכתוב "מזמור שיר ליום השבת וגו' **עלי עשור ועלי נבל עלי הגיטין בכינור**". וכמו שמצינו באבות דרבי נתן סוף פרק א' בתיאור השבת הראשונה בבריאת העולם: "באותה שעה ירדו שלש כתות של מלאכי השרת **ובידיהם כנורות ונבלים וכל כלי שיר** והיו אומרים שירה עמו, שנאמר מזמור שיר ליום השבת".

היהודים בפראג היו מתכנסים בבית הכנסת 'אלט-נוי' לקבל השבת בכלי נגינה, כמה שעות קודם קבלת השבת! לאחר מכן, עוד קודם שקיבלו על עצמם תוספת שבת, סילקו את כלי הנגינה, כל אחד חזר לביתו ללבוש בגדי שבת, ושוב חזרו לתפילת השבת. מה נפלא הדבר שאבותינו הקדושים הרגישו צורך להתכונן כמה שעות לשבת, בצהרי יום השישי, בשירה ובזמרה, בנבל וכינור!

בבית הקברות בפראג אפשר למצוא בכמה מצבות שבח על הנפטרים שהשתתף בתזמורת קבלת השבת, לדוגמא: יום ו' כ"ב סיון תכ"ח לפרט קטן, פה נטמן צנצנת המן היקר כמר אברהם כלי זמר בן הישיש כמר הירש קוביא ז"ל **גם הוא היה אחד מכת הכלי זמרים המקדימים לבית הכנסת בכל עת לקבלת שבת** לכן תנצב"ה".

בסידור נוסח אשכנז משנת תל"ח נדפס 'זמר נאה מרבי שלמה זינגר שמנגנים בק"ק פראג בבית הכנסת מיזיל **בעוגב ונבלים** קודם לכה דוד"

ג. לא רק בבתי הכנסת היו מנגנים לקראת השבת, גם בבתי הפרטיים היו נשות ישראל הצדקניות מנגנות לקראת השבת. כבר בשנת שפ"ט אנו מוצאים פיוט לקבלת השבת שתיקן אחד מגדולי הדור הג"ר משה שמשון בכרך אב"ד וורמייזא, ובראשו הכותרת: **תקנתיו לכבוד אשתי שתנגן אותו בכלי זמר**.

T. מתי הפסיק מנהג זה?

כשהחלה התפשטות ההשכלה, כאשר באו מחריבי הדת לבנות 'טמפלים' רפורמיים, והכניסו לתוכם עוגב וכלי שיר כדי לנגן להם בשעת התפילות ואפילו בשבתות ימים טובים הם תלו עצמם בעוגב של קהילת פראג, וטענתם השקרית שהנה כבר מאות שנים מנגנים בפראג בתפילות השבת ה"י. אמנם גדולי ישראל הכו על קודקודם שבפראג לא ניגנו בשעת התפילה כי אם במזמורי קבלת שבת, וח"ו לא היה זה לאחר כניסת השבת, אלא הפסיקו הנגינה חצי שעה לפני ברכו (שאז קיבלו השבת מבעוד יום).

אך עכ"פ מאז תיקנו גדולי ישראל להוציא לגמרי את כלי השיר מבתי הכנסיות, ונהיה זה לסמל המבדיל בין בתי הכנסיות הנאמנים לה לבין

הריפורמים והניאולוגים שביקשו להידמות לכנסיות הנוצרים. ומאז נעלם מנהג יקר זה מן העולם, מפני ההתרחקות מן הטועים.

ועוד נרחיב בעניין זה בשבועות הקרובים בל"נ לגבי אמירת סליחות בליווי כלי שיר.

ה. אמירת ב' פעמים מזמור שיר ליום השבת

אמנם נותר 'זכר' ממנהג זה: בפראג היה מנהג מיוחד עד שנות השואה שהיה נראה ללא-פשר: הם היו אומרים ב' פעמים 'מזמור שיר ליום השבת', פעם אחת בתוך קבלת שבת כנהוג, ופעם שני שהחזן החל תפילת ערבית ואמר 'ברכו', היה אומר קודם לכן שוב 'מזמור שיר ליום השבת'.

רבי אהרן עפשטיין הי"ד, שהיה המו"צ האחרון בפראג ונעק"ש בשנות הרעה עם משפחתו, כתב בשו"ת כפי אהרן שכנראה מנהג זה נובע מהמנהג הקדמון בפראג לקבל השבת בכלי שיר, ולכן בפעם הראשונה שאמרו 'מזמור שיר' בתוך קבלת שבת לא היו מקבלים עליהם את השבת, כדי שיוכלו לנגן בכלי השיר, ורק קודם תפילת ערבית כאשר כבר לא היו מנגנים, חזרו ואמרו מזמור שיר ליום השבת לקבל עליהם אז את נועם קדושת השבת.

1. סיפור נפלא מהחכם סופר על רקע מנהג זה

אכן מהאיזכורים המוסמכים למנהג קדמון זה לקבל השבת בכלי שיר, נמצא בדברי החכם סופר שסיפר שסיפור נפלא לבנו הכתב סופר, וכתבו נכדו למשמרת בספר חוט המשולש:

"אם תרצה לידע ולשער איך פרח לימוד תורתנו הקדושה ויציץ ציץ ויגמול שוקדים על דלתי בית המדרש יום יום בעיר פפד"מ בימים קדמונים. אספרנה נא מה שהגיד לי אבא הקדוש ז"ל [בעל הכתב סופר] ששמע מעשה זה מפה קדוש אביו החכם סופר ז"ל: והוא כי לפני רבות בשנים בקשו קהל פפד"מ לקבל להם רב אב"ד, והיה הנהוג בימים ההם לשלוח שלוחים לקהילות גדולות בקריות חוצות אשר ידעו בנפשם כי כאן נמצאו וכאן היו גדולי תורה גאוני הדור. וכן עשתה קהילת פפד"מ ושלחו שלשה אנשים גדולי תורה ויקירי ערך ושמו לדרך פעמיהם ובאו לעיר פראג עיר ואם בישראל. וזאת לדעת, כי שתי קהילות אלו פראג ופפד"מ הביטו וראו בעין חודרת, עין קנאה, זו על זו, כי פראג חשבה את עצמה להקהילה הראשית בערך השלימות ופפד"מ שהיתה גדולה בניו ובתורה ובעושר אמרה לנפשה כי היא המיוחסת והמפוארה שבישראל, ומזה הטעם היה קנאה ותחרות ביניהם.

ויהי כאשר באו שלשה גדולים אלו לפראג, ושבתו שמה שבת קודש, ואז היה נהוג בבית הכנסת הראשי "אלטנוי" אשר בה קבלו את השבת בעוד היום גדול, **שבעת קבלת השבת קבלו בכלי זמר**, אשר המנהל ברגלו ידרכו [כלומר, היה כלי שהמנגן ניגן בו ע"י דריכת הרגליים על דושות], וזאת היתה מעבודת אחד מפחותי העם. והתלוצצו ראשי עם פראג, וכיבדו להגדול משלוחי פפד"מ **לנהג [להפעיל] את הכלי לקבלת שבת**, והוא בתומו בחשבו כי כבוד חכמים ינחלוהו, [חשב שזהו כיבוד שמכבדים בו את החכמים לנגן לכבוד השבת] קיבל את יתרת הכבוד ועשה מלאכתו באמונה לרצון וחפץ כולם, וכל השומע יצחק לו... והנה בשבת קודש נודע להאנשים את אלהם כשהם עשו להם אנשי פראג כי ביזו אותם מדעתם ורצונם, אבל הם עשו סיג לחכמה ושתקו והלכו לדרכם.

ויהי בעבור שנה או שנתים בא איש עובר אורח לפראג, וקיבל פני הגאון אב"ד ונכנס עמו בדברי תורה והכיר בו שהוא האורח ת"ח גדול, וכבדוהו לדרוש בשבת קודש בבית הכנסת, ובא האורח ודרש כארבע שעות והראה ידו הגדולה בחריפות ובקיאות לפלא בעיני שומעיו. וכאשר סיים התחיל לנגן זמר אשר בו שומר העיר העומד על המגדל מעורר הישינים שישגיחו שלא יצא אש, וקורא להם כמה שעות הוא בלילה, כנהוג גם עתה בהרבה עיירות... ובשמעם זאת השתוממו כולם: מה זאת? וכי שגעון נכנס באיש הדורש ההוא? ולא ידעו פשר דבר.

ויהי הדורש אותם ויאמר: רבותי! זה לפני זמן זמנים בקשו פפד"מ להם רב, והיו המשולחים פה בפראג למצוא את מבוקשם והתלוצצו ראשי העיר מהם וכבדום לדרוך בכלי זמר, ועתה, דעו לכם כי אני שומר לילה בפפד"מ, ואת הזמר שהשמעתי לכם אני מזמר בכל לילה ולילה, ואותי כבדוני בפראג לדרוש בבית הכנסת! תוכלו א"כ לשער מי המה שלשה המשולחים שנסלחו אז, אם שומר הלילה כן – מה המה הנטורי קרתא האמיתיים?! ואותי שלחוני לשלם לכם כגמולכם... וירד למטה מן העמוד והלך לדרכו לפראנקפורט... **מהו למה היה באותן הימים, כי אבן מקיר תזעק - תורה בעיירות הללו, וחבל על דאבדין...** עכ"ל חוט המשולש...

אם יש לך שאלה השקפתית, בירור מנהג, או ספק הלכתי, הנוגע לחיי קהילתנו, אפשר: לשלוח עבור רבינו שליט"א בכתובת מייל info@RHshul.org

KINDER TORAH

THE NEWS

RABBI SIMCHA GROFFMAN

Chaim, did you hear the news?"

"Oh no. What happened now?"

"You've got to hear this."

"Wait a minute, Avi. Let me prepare myself. I don't want this news to be a shock to me. There are so many terrible

things happening. War, sickness, terrorism, poverty . . . it's not easy to take."

"Nothing to worry about, Chaim. This is good news."

"Great! Did the stock market go up?"

"No."

"Did someone give birth to quadruplets?"

"No."

"Did someone donate his life's savings to a yeshiva?"

"No."

"What is it? I'm plotzting! Please tell me the news."

"If we listen to Hashem's mitzvos, we will prosper. And if we don't, Hashem will be angry with us and He will punish us."

"That's news??? That is from the second paragraph of Kriyas Shema; this week's parasha. The Torah was given 3300 years ago. That's not news." Avi smiled warmly.

"Let me explain, Chaim."

Let's begin with the news. Why are people so excited about the news?"

"Ummm. I guess because it is new. It never happened before. Also because it is interesting,

and it affects their lives."

"Very good. Now, let's look at this verse."

"Behold if you will surely listen to My mitzvos which I command you today' (Devarim 11:13)." "Rashi explains that the mitzvos must be new to you, as if you heard them today."

"I see. Something new is special. A new baby, a new book, a new gift . . . you get excited over it."

"Exactly, Chaim. That is how we should treat the mitzvos. They should always have that special feeling of newness."

"Avi, when we see the mitzvos as new, we will be much more motivated to study them and observe them. They are new, they are interesting, they are exciting, they are relevant to our lives today."

"Right. Hashem's Torah is called Toras Chaim (the living Torah). It is alive. It is dynamic. It is relevant. It is new."

"Wow. This is great. I can't wait to tell people. Thank you for sharing this with me. Avi, this is the best news that I've ever heard!"

מדור אחודה חידה

חידות עקב

א] ועתה זה תשובה. ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך [ני], אמרו חז"ל במדרש רבה [כא] אין ועתה אלא 'תשובה' שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך. וצ"ע כיצד נרמז ענין התשובה במלת ועתה?

ב] השכרת דירה לעובדים זרים. האם מותר להשכיר דירה לעובדים זרים (גויים הבאים מארצות המזרח) כאן בארץ ישראל?

ג] א"י נקנית ביסורים. בגמ' ברכות ה' ע"א תניא, ר' שמעון בן יוחאי אומר, כתיב כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסוך וסמך ליה כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה, מלמד שלא נתנה א"י לישראל אלא ע"י יסורים. וצ"ע מדוע זה כך שהמתנה של ארץ ישראל צריכה לבוא דווקא על ידי יסורים?

ד] ללמד לבנו תורה מצוה בו יותר מבשלוחו. הנה מצוה לאב ללמד את בנו תורה, ולמדו כן מן הפסוק ולמדתם אותם את בניכם, האם גם בזה נאמר 'מצוה בו יותר מבשלוחו' ויש עניין שילמד אותו בעצמו, ומה הדין אם זה מבטל לאבא ביטול תורה באיכות, שאם האב היה לומד לבד היה לומד ביתר עמקות, האם נאמר אפ"ה מצוה בו יותר מבשלוחו?

ה] חיוב ללמד לבנו לשון הקודש. הנה בספרי דרש מן הפסוק לדבר בם - מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר אביו 'מדבר עמו בלשון הקודש' ומלמדו תורה, ואם אינו מדבר עמו בלשון"ק ואינו מלמדו תורה ראוי לו כאלו קוברו, שנאמר ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם למען ירבו ימיכם וימי בניכם, ומכלל הן אתה שומע לאו ע"כ. יש לעיין האם יש חיוב מיוחד ללמד לשון הקודש מלבד מה שחייב ללמדו תורה, וכך המשמעות, וא"כ צ"ע בני חו"ל שלא מדברים בשפה זו מדוע לא מלמדים שפת לשון הקודש מהרגע שהקטן יודע לדבר?

ו] חידה: היכן רמוזה השבת בפרשה?

ז] חידה: הנה למדו מן הפסוק של ונתת עשב בשדך לבהמתך, שצריך קודם להאכיל לבהמתו ואח"כ שהוא יאכל, מה הן כל האופנים שהאדם יכול לאכול לפני הבהמה?

ח] חידה: איך שייך שהאדם עושה עסקים (ביזנעס) ועל ידי זה הוא זוכה להיות נדבק בשכינה.

ט] חידה: איזו תפילה היתה הכי ארוכה בהיסטוריה?

י] חידה: איזה הנהגה בתפילת ראש השנה לומדים מן הפרשה?

כללי השתתפות: את התשובות ניתן לשלוח למייל - עד ראש חודש אלול, כל תשובה היא מזכה בזכות להכנס להגרלה ע"ס 500 ₪ מידי חודש, 2 פרסים יוגרלו בין שולחי מדור משיב כהלכה, המדור מתפרסם גם בעלון נוסף, נא לשלוח פרטי השולח יחד עם התשובות, לפרטים נוספים ניתן לפנות במייל info@rhshul.org. גם ילדים ששמעו את התשובות מגדולים יכולים לשלוח.

Kehilas Rosh HaGivah

קהילת ראש הגיבה

To sponsor the weekly newsletter Leilu Nishmas A loved one, or to join the mailing list, Email: info@RHShul.org

המעוניין להקדיש הגיליון לעילוי נשמת או לרפואת וכדומה, או לקבל את הגיליון בדוא"ל, ישלח מייל ל - info@rhshul.org

מדבר סיני גבעת המבשר ירושלים • 0587162088 • Rhshul.org • Midbar Sinai, Givaat Hamivtar, Yerushalaim

עורך ראשי: יואל סאנדל * עורך תורני: הרב אברהמשה רוט שליט"א * גרפיקאית: אהובה קנר